

Brouk, mercedes české avantgardy

Editor Bohuslava Brouka Viktor A. Debnár: „**Provokativní nádech** mají vlastně všechny Broukovy texty“.

Avšak, tehle ten Brouk! zakroužil nad ním hlavou velký F. X. Šalda. Adresátem byl čtyřiašedesátiletý mladík, který už několik let psal články o psychoanalýze, přispíval do Erotické revue, publikoval pamflety, platil za zázračné dítě české avantgardy. Po únoru odešel do exilu, zemřel pozapomenutý v roce 1978.

Dílem jednoho z nejzajímavějších českých esejistů klasické moderny se léta soustavně zabývá literární historik **Viktor A. Debnár**. Probírá se jeho pozůstalostí, opřahuje, co po něm zbylo. Nedávno vydal Broukova studii z pozůstalosti *Životní sloh*.

JIRÍ PEŇÁS

LN Jak jste se k zájmu o Brouka vlastně dostal? Předpokládám, na začátku je nějaké setkání s textem, který vás fascinoval. Který to byl? Přiznám se, že já od něj četl první ten o autoerotismu...

Ano, předpokládáte správně. Otázkou nicméně zůstává, který z textů to byl. Od mého prvního setkání s Broukem jsem při ediční přípravě jeho textů, ale i při „obyčejném“ čtení pro radost četl ty knihy a články tolikrát, že při nejlepší vůli nedokážu odpovědět. Je dobře možné, že se i v mém případě jednalo o ony sexuologicko-psychanalytické texty, neboť ty mají přirozený „skandální nádech“, který člověka vábí. Postupně nicméně zjišťujete, že provokativní náboj mají téměř všechny Broukovy texty.

LN Čím byl Brouk vlastně ve své podstatě nejhlouběji? Filozofem, umělcem, cynikem, dandym?

Byl od každého trochu, a ještě mnohé navíc... což nemyslím jako „pohodlnou“ odpověď nebo frázi. Pokud bychom jej chtěli označit jednou „nálepkou“, alespoň pro mě by jí bylo označení myslitel, a to bez jakéhokoliv patetického nádechu ve vnímání tohoto slova. Avšak ať bychom mu přiřklí jakékoli nálepky, všechny by je v první řadě spojovalo několik charakteristik jeho života a tvorby, s nimiž soustavně nabourával společenské konvence, klišé, (pseu)hodnoty a tabu: myšlenková objektivita, zároveň radikálnost a nekompromisnost, provokativnost a subverzivnost, sarkasmus a cynismus, skepse (vůči sobě i okolí), ale rovněž zásadovost, férovost či nebojácnost (viz jeho poválečné články, v nichž s britskostí jako jeden z mála v té době systematicky demaskoval komunistickou ideologii a praktickou politiku komunistické strany, nebo

Broukolog. Viktor A. Debnár (1979, Praha) je absolventem Fakulty sociálních věd UK. Publikoval historickou práci Konopí a marihuana: Spojené státy americké a cannabis v první třetině 20. století (2005) a editoval esej Jiřího Kárneta Posmrtný deník: Přísně tajná odpověď Václavu Havlovi (2009) a čtyři Broukovy publikace: soubor exilových próz *Zde trapno existovat* (2008), *O funkcích práce a osobitosti*, *O pošetilosti života i smrti* (obě 2009) a *Životní sloh* (2010); vloni zprovoznil webové stránky www.bohuslavbrouk.cz.

Foto LN - František Vlček

Dopisy z exilu příštím milenkám, jdoucí proti všem tehdejší předstávám exilu o sobě samém). Vše řečené se odráželo v Broukově mnohovrstevnatém díle, jdoucím od psychoanalýzy a sexuologie přes přírodní vědy, estetiku, lingvistiku, uměleckou kritiku až po politickou publicistiku.

LN Jak to vlastně bylo s tím jeho skandálem s Máchovými deníky?

Velmi stručně: Brouk uveřejnil ve sborníku *Ani labuť ani Lúna*, vydaném k 100. výročí básnickova úmrtí, provokativní esej *Máchův kult*. V něm ostře napadl průběh oficiálních oslav, „ziskuchtivé vyřídiluchy“, „slavomamské osobičky“, „vlastence“ atd., kteří si Máchu a jeho dílo přivlastňují a upravují ke svým nízkým účelům. A nutno dodat, že soudy, jež Brouk v příspěvku vznášá, jsou z drtivě většiny platné i dnes. Důvod podání žaloby badatele Karla Janského byl

nicméně jiný: Brouk volal po zveřejnění intimních částí *Máchova deníku*, s čímž Janský nesouhlasil, a v této souvislosti použil výrazy jako „olysalí duchové“ či „pohlaví zarostlé mechem“, v nichž se Janský údajně poznával. Spor skončil nakonec smírem a Broukovou omluvou v tisku. Celý proces detailně zmapoval Pavel Vašák ve své práci *Šifrovaný deník Karla Hynka Máchy* (2007).

LN Neplatí u Brouka, co se některým geniálním mladíkům stává, že po úžasném rozjezdu pak brzy vyhoří? Ty nejšťavnatější texty psal přece jen jako mladík. Pak myslím převládá spíš už ta hořkost, výsměch, cynismus. Nebo to tak není?

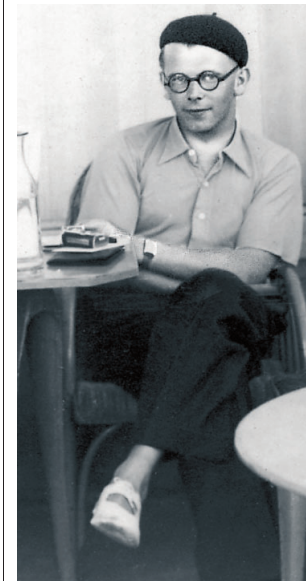
V jistém smyslu ano, v jistém ne – museli bychom si přesně říci, co rozumíme pod pojmem „nejšťavnatější“. Rada Broukových textů z pozdějších let je také dost „šťavnatých“, psaných lehkým stylem

a ironickým tónem, a zase naopak i v textech z 30. let se objevuje výsměch a cynismus... Zevrubnou odpověď by na vaši otázku mohla přinést až kvalitní Broukova monografie. Sám bych byl nesmírně rád, kdyby se našel někdo, kdo by ji dokázal napsat, nicméně vzhledem k Broukovu širokému tematickému záběru se obávám se, že tak brzy to nebude.

LN Jak to vlastně vypadá s jeho písemnou pozůstalostí? Vyšlo už to podstatné? Kolik toho zůstává nevydáno?

Po vydání souboru textů z exilových let 1948–1978 *Zde trapno existovat* (2008) a po letošním *Životním slohu* už toho bohužel mnoho nezůstává. De facto se jedná pouze o rozsáhlý, téměř pětistrustránkový filozofický spis *O šalbě svobody a filosofie*, který vznikl v letech 1954–1958. Momentálně jedním s jedním nakladatelem o eventuálním vydání, jež by však

SOLITÉR

Bohuslav Brouk

Narodil se roku 1912 v bohaté podnikatelské rodině, jeho otci patřily prosperující obchodní domy firmy Brouk a Babka. Materiální zázemí mu tedy zajistilo klid k pěstování zájmů, které ho zavedly do levicové avantgardy. Do Surrealistické skupiny vstoupil v roce 1934. Vystudoval biologii a antropologii na Přírodovědecké fakultě UK a estetiku na Filozofické fakultě UK Praha. Na jaře 1948 odešel do exilu, zemřel v roce 1978 v Londýně. (Snímek pochází z druhé poloviny dvacátých let minulého století.)

zahrnovalo pouze závěr celé studie, který je nicméně z celého spisu tou nejzajímavější a nejhodnotnější částí. Studie *Dnes a zítra* a esej s typicky „broukovským“ titulem *O krásách přírody a smutcích neděle*, které byly napsány po druhé světové válce a jejichž vydání již byla připravována, se doposud nepodařilo nalézt, i když určitá naděje tu zřejmě je...

To ovšem neplatí o Broukově románu, na němž začal pracovat v Austrálii v 50. letech., a především potom jeho memoárech; šance na nalezení obou rukopisů – pakliže ještě vůbec existují – je téměř nulová. A přestože se nejedná o rukopisné texty, je nutné se zmínit o dvou knihách – v příštím roce by měl vyjít objemný svazek zahrnující časopisecké a novinové příspěvky z let 1930–1960; tento výbor představí Broukovo dílo v plně širší jeho zájmu.

Také bych rád dotáhl do konce redakce *Lidi a věci* z roku 1947, průkop-

nické práce, dnes svým obsahem aktuálnější než v době vzniku.

LN Brouk zemřel na předměstí Londýna v roce 1978, zřejmě opuštěn a zapomenut. Víte něco podrobnějšího o jeho posledních letech?

Brouk působil do roku 1977, kdy odešel do důchodu, na jedné z tamějších polytechnik, na níž se věnoval problematice aplikované biologie a potravinám. V roce 1975 vydal na toto téma odbornou práci *Plants Consumed by Man*, v níž se zaměřil na plodiny využívané člověkem, a to z hlediska jejich geografického rozšíření, fyziologie a etymologie názvů; knihu si také zdařile ilustroval.

V roce 1970 prodělal Brouk mozkovou příhodu, v roce 1973 se potřeptal rozvedl, v polovině 70. let se jeho zdravotní stav začal ještě zhoršovat – k důsledkům nadměrného kouření a k cukrovce se připojily problémy se zrakem. Potíže se později zkomplikovaly dopravní nehodou, ke které došlo nedlouho před Broukovou smrtí. Vedle celoživotního pesimismu přispíval navíc k zhoršení stavu i pocit opuštěnosti, který Brouk vzhledem ke své značné nepraktičnosti snášel velmi těžce. Zcela příznačné bylo Broukovo tělo nalezeno až několik dní po úmrtí; pohřeb se uskutečnil s minimální účastí, jak odpovídalo Broukovu téměř naprosto samotářskému životu.

LN Mluvil jste s někým, kdo ho znal? S básníkem Františkem Listopadem?

Ano, s Františkem Listopadem jsem se několikrát sešel, navíc mám k dispozici jeho dopisy Broukovi z 50. let. Listopadovo svědectví je nesmírně cenné, neboť byl Broukovým blízkým přítelem, člověkem „naladěným na stejnou vlnu“ – díky tomu a díky své vnitřní básnickosti znal Brouka jako málokdo jiný.

Vedle Listopada jsem měl možnost hovořit či korespondovat s mnohými dalšími osobami, které znaly Brouka v různých obdobích – Jiří Kárneta, Eva Jiránková, Zdeněk Mastník, Hana Pravdová, Zdenka Ehrlichová, Zdeněk Hruban, syn Ivan či švagrová Miroslava ad.

LN Představte si, že byste se s ním setkal. O čem byste s ním mluvil? Na co byste se ho zeptal?

Asi bych s Broukem rád mlčel. Přesně tak, jak napsal Broukovi v jednom dopisu František Listopad: „S Tebou člověk mohl být nějakým způsobem dál samotný, a přece byl s Tebou.“